

Salla külas avati külamemoriaal

Üleeile avati Salla ühe põlistalu kohal looduslik memoriaal "Küla mäletab", mis on mälestuseks talus elanud Külmojate pere viiele vennale ning teistele okupatsioonivõimu ohvritele.

Eva Klaas

eva@virumaateataja.ee

Memoriaali moodustavad kaev, põline tamm, istepink ning stend, kus on kirjas küla ja pere lugu.

Memoriaali asupaigaks valiti Hindreku talu, kus kunagi elas viis venda.

"Talu on väga traagilise ajalooga. Selles peres oli viis venda, kellest Nõukogude okupatsiooni alguses neli tapeti, üks tuli Siberist invaliidina tagasi," rääkis Rakke valla giid ja turismiobjektide hooldaja Hando Kuntro, kes on ka memoriaali "Küla mäletab" rajaja.

Kuntro taastas vana kaevu

Valla rahaabiga taastas Kuntro talukaevu. Maja alusmüürist võetud viiest kivist said mälestuskivid poegadele. Rakvere kiviraidurid tegid kividele mälestustahvlid. Nüüd seisavadki ennistatud kaevu veerel põlise tammepuu varjus viis kivi, igäühel nimi: Jaak, Karl, Hugo, Vello ja Villu.

Iga venna mälestuseks istutati ka seedermand, veel nelja inimest, kes samast talust Siberisse küüditati, jäid mälestama elupuud.

Infotahvlil on kirjas Külmoja perekonna lugu. Lisaks on nimeliselt kirjas kõik Salla küla represseeritud ja endise Salla valla omad arvuliselt.

Kuntro ütles, et kaev on vaja veel veest tühjaks tõmmata ja seest ära puhastada. Šiis

Hando Kuntro (vasakul) rajab loodusliku memoriaali vanasse talukohta, mis enne oli täiesti võsastunud.

Tairo Lutter

saab iga külaline kaevu ääres istuda ja elu üle järele mõelda.

Loodusliku memoriaali avapäev oli valitud juba ammu: nimelt möödus 14. juunil 65 aastat punavõimu poolt toime pandud juuniküüditamisest. "Me peame oma ajalugu mäletama, sel leparast oli ka avapäev just 14. juunil," ütles Rakke

vallavanem Andrus Blok.

Avatseremooniale oli tulnud ootamatult palju rahvast, paljusid kokkutulnuist oli juu-

niküüditamine otseselt või kaudselt puudutanud.

Avaüritusel mängis suupilli Karl Madis, mälestuskivide avamise järel, mis tähendas, et igalt kivil eemaldati riie, kõlasisid kaitseliitlaste püssipaugud hukkunute mälestuseks. Esines ka Salla maanaiste selts ning meenutati juuniküüditamist.

Memoriaali idee algataja on Jette Külmoja, ühe selle talu perepoja naine. Ta ütles, et talukohast oli säilinud veel vaid kaevuase. Hando Kuntro oli pakkunud võimalust vana kaev korda teha ning nii memoriaali idee sündiski. Ta arvas, et looduslik mälestuskoht aitab kergendada nii Külmojate pere kui ka terve Salla rahva valu.

Stella Salm, kes kunagi oli Külmojate naaber, meenutas, et Sallast viidi inimesi Siberisse rohkem kui paljudest teistest valdadest, sest küüditamise eesotsas olid aktivistid. Kui 1941. aastal Siberisse saadetud Stella Täht kuus aastat hiljem kodukülla tagasi tuli, avastas ta, et küla pole enam endine.

Küüditajateks aktivistid

Kõik vähegi ärksamad inimesed on küüditatud, tapetud või oma soovil lahkunud. 1949. aasta küüditamine viis ära viimasedki tegusad inimesed. "Siis oli Salla suur koht, üksnes külas elas 120 inimest," meenutas Stella Täht. Ta teadis rääkida, et Sallas puudutas küüditamine teisigi suuri pere-

SALLA

- Enne teist maailmasõda oli Salla külas 12 talu, kus elas üle 100 inimese.
- Salla vallas hukkus okupatsioonija alguses 208 inimest, neist tapeti 43 ja küüditati 161.

sid. Nii viidi Siberisse ema kuue lapsega.

Samas esitleti ka ajaloolase Heino Rossi koostatud trükist "Salla. Külmojad", mis annab ülevaate Salla ajaloo ning tegusamate inimeste saatusest nõukogude okupatsiooni algusaastatel.